

**ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОГРАФІЧНІ РЕСУРСИ
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ**

Актуальність дослідження. Активне використання в щоденній науково-дослідній діяльності й навчальному процесі електронних інформаційних ресурсів України з питань освіти, педагогіки та психології є важливим кроком на шляху до цивілізованої інтеграції нашої країни у світовий освітній та інформаційний простір. Для задоволення потреб сучасного користувача в забезпеченні доступу до всіх інформаційних ресурсів як власної генерації, так і придбаних, бібліотеки активно освоюють та впроваджують сучасні досягнення в галузі інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечні процеси. Бібліографічна діяльність ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського знаходиться на новому етапі розвитку, що пояснюється впровадженням інноваційних технологій, формуванням електронного середовища й появою нового виду бібліографічних ресурсів — електронних. Одним із пріоритетних напрямів діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського як всеукраїнського галузевого інформаційного, науково-методичного й координаційного центру мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України є інформаційне забезпечення потреб фахівців освітянської галузі України. У цьому контексті важливого значення набуває *створення вторинних документів*, зокрема бібліографічної продукції з актуальних питань педагогіки й психології.

Аналіз наукових досліджень. Теоретико-методичні проблеми електронних бібліографічних ресурсів розглядалися в працях вітчизняних і зарубіжних бібліографознавців: О.К. Беспалової, Г.Л. Левіна, І.Матвеевої, І.Г. Моргенштейна, Л.Ф. Трачук, В.О. Фокеєва, Г.М. Швецової-Водки, Г. Шемаєвої. Класифікацію комп'ютерних бібліографічних ресурсів на основі ієрархії фасетів розроблено Г.М. Швецовою-Водкою. Становлення й еволюцію системи довідково-бібліографічного обслуговування в мережі бібліотек НАН України, структуру їхніх довідково-бібліографічних інформаційних ресурсів вивчала Т.В. Добко. Практичні аспекти створення електронних бібліографічних покажчиків викладено в посібнику О.В. Панкової та Л.С. Беркутової. Проте, незважаючи на наявність ґрунтовних наукових праць із цієї проблематики, рівень дослідження галузевих бібліографічних ресурсів залишається недостатнім для забезпечення інноваційного розвитку педагогічної й психологічної наук, освіти та практики.

Метою цієї статті є аналіз стану електронних бібліографічних ресурсів ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, доступ до яких надається віддаленим користувачам через веб-портал зазначеної бібліотеки, їхніх змістових і жанрових особливостей, розгляд можливості їхньої інтеграції, розроблення рекомендацій, які сприятимуть подальшому розвитку й використанню таких ресурсів для задоволення інформаційних потреб фахівців освітянської галузі України.

У межах НДР «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (далі ІГР) в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В.О. Сухомлинського» (наук. керівник — П.І. Рогова, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.) постало завдання на веб-порталі ДНПБ України **створити єдину точку доступу до галузевої фахової інформації всіх учасників освітнього процесу**, що сприятиме підвищенню ефективності наукових досліджень, удосконаленню навчально-виховного процесу в закладах освіти різних рівнів, зростанню професійної й інформаційної культури освітян, та **інтегрувати інформаційні ресурси з питань педагогіки, психології й освіти в електронній формі** шляхом об'єднання ресурсу ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського та книгозбірень освітянської галузі України в електронну бібліотеку галузевого спрямування. Приділялася велика увага поглибленню та вдосконаленню системи вторинних документів для задоволення потреб науковців і практиків освітянської галузі України й забезпеченню доступу користувачів до інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГР).

Відповідно до «Концепції створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В.О. Сухомлинського» **інтегрований галузевий інформаційний ресурс** — це сукупність джерел інформації (вітчизняні та зарубіжні електронні ресурси з питань педагогіки, психології та освіти) й інформаційних послуг, яка організована з метою відображення структури знань у даній галузі людської діяльності на 3-х рівнях інтеграції — організаційно-технологічному, логічному і фізичному, доступ до якого надається користувачам завдяки відповідному програмному забезпеченню. Інтеграція передбачає об'єднання ресурсів і сервісів у рамках єдиної інформаційної системи, це новий напрям діяльності книгозбірень на сучасному етапі.

Основна частина. До виконання поставленого завдання ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського підходила планомірно й системно. Здійсненою запланованою сприяли інноваційні форми роботи, які було впроваджено в діяльність цієї установи впродовж 2006–2010 рр. Зокрема, створено веб-портал ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського (www.dnrb.gov.ua); активно формувався електронний каталог (ЕК); розпочато роботу щодо організації повнотекстових баз даних (БД); здійснювалося бібліографічне обслуговування користувачів через віртуальну довідку; створювалися віртуальні інформаційно-бібліографічні ресурси з актуальних питань педагогіки й психології, бібліо-

текознавства та бібліографознавства; готувалася вторинна продукція з актуальних питань педагогіки й психології, яку було представлено в повнотекстовій формі на веб-порталі та розіслано до бібліотек мережі тощо [7]. ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського як головна книгозбірня мережі освітянських бібліотек уперше системно й планомірно поглиблювала процес створення вторинної продукції в традиційній та електронній формах. Це сприяло подальшій роботі бібліотеки щодо формування електронних бібліографічних ресурсів, їхньої інтеграції й надання доступу користувачам до них через її веб-портал. Аналіз статистичних даних свідчить, що портал бібліотеки є активно відвідуваним. Якщо 2006 р. сайтом зазначеної установи скористалися 8 тис. відвідувачів, то впродовж 2014 р. — уже понад 180 тис. користувачів.

У ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського накопичено чималий досвід щодо створення значних масивів електронних бібліографічних ресурсів. Насамперед слід назвати **бібліотечно-каталожні електронні посібники**, які представлено електронним каталогом (ЕК) бібліотеки, що почав формуватися з 2004 р. у програмі MARK-SQL, а з 2006 р. — у САБ ІРБІС. За допомогою модуля Web ІРБІС, що розміщений на веб-порталі ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, для віддалених користувачів надається доступ до ЕК. Він складається з таких баз даних (БД): «Книги», «Періодика», «Рідкісні книги», «Бібліотечна справа», «Сухомліністика», «Галузева реферативна база» тощо; імідж-каталогу генерального абеткового каталогу (понад 230 тис. карток українською, російською та іноземними мовами). Широкі можливості для бібліографічного пошуку надають зведені БД (далі — ЗвБД). На порталі книгозбірні вони представлені трьома БД: зведеною базою даних дисертацій із питань освіти, педагогіки й психології, зведеною базою даних збірників наукових праць та зведеною базою фахових періодичних видань, які передплачують ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського й провідні освітянські бібліотеки України.

Метою створення ЗвБД було:

- об'єднання зусиль освітянських бібліотек — учасниць Проекту створення ІГР на засадах партнерства й кооперації;
- досягнення якісно нового рівня повноти і оперативності задоволення інформаційних потреб користувачів різних категорій за рахунок надання їм об'єднаних інформаційних ресурсів, акумульованих у бібліотеках галузі, і засобів пошуку з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення наукових, управлінських, виробничих, соціальних та інших завдань;
- скорочення сумарних фінансових, трудових і матеріальних витрат бібліотек на створення й підтримку ІГР та автоматизацію бібліотечних процесів. [4, с. 220].

На 01.01.2015 р. у створенні ЗвБД дисертацій беруть участь бібліотеки що вже створили електронні каталоги та для організації ЕК використовують програмне забезпечення САБ «ІРБІС» — зокрема, це книгозбірні наукових

установ НАПН України (Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих, Інституту професійно-технічної освіти, бібліотека ім. А.Ф. Залевської Інституту психології ім. Г.С. Костюка), у фондах яких зберігається понад 2200 прим. дисертацій; бібліотеки ВНЗ із різних регіонів України (Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Маріупольський державний університет, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова та Українська інженерно-педагогічна академія (м. Харків) та ін., з якими укладено Договори про співпрацю.

Створення ЕК здійснюється на інноваційних засадах кооперації та координації, зокрема розпочато інноваційну діяльність щодо обміну бібліографічними записами з освітянськими книгозбірнями МОН України й НАПН України (так, до наповнення БД «Періодика» долучилося 10 бібліотек ВНЗ III–IV р. а. педагогічного профілю). У результаті проведеної роботи станом на 01.01.15 р. зазначені БД уже розміщені та діють на веб-порталі ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського в рубриці «Електронні ресурси» розділу «Ресурси» (<http://dnpb.gov.ua/>).

Бібліографічні покажчики — основна вторинна продукція ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. Їх оперативно розміщують на веб-порталі бібліотеки, у спеціальних розділах рубрики «Бібліографічна продукція ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського». Необхідно зазначити, що впродовж 15 років існування цієї книгозбірні її співробітниками здійснювалася підготовка різних видів інформаційно-бібліографічних видань, перевага серед яких надавалася науково-допоміжним, рекомендаційним, поточним і ретроспективним посібникам, що за змістом поділяються на тематичні й персональні. Зокрема, було підготовлено та видано понад **100** ґрунтовних науково-допоміжних і рекомендаційних покажчиків.

Важливою складовою частиною системи бібліографічних видань для освітянської галузі є **науково-допоміжні посібники**, які сприяють цілеспрямованому інформаційному забезпеченню наукових досліджень установ НАПН України, зокрема теоретико-методологічному обґрунтуванню подальшого розвитку освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір, розробленню філософії людиноцентризму, створенню інноваційних методик і технологій навчання та виховання в усіх ланках освіти. Відповідно до наукових досліджень НАПН України науковцями ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського підготовлено 20 ретроспективних науково-допоміжних видань — фундаментальних тематичних покажчиків з актуальних питань педагогіки та психології для інформаційного забезпечення всіх ланок освіти: дошкільної, загальної середньої й вищої. Активний попит у спеціалістів і науковців освітянської галузі мають упорядковані фахівцями ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського тематичні науково-допоміжні й рекомендаційні бібліографічні покажчики: «Сучасні освітні технології» (Вип. 1–3, 2001–2003), «Загально-

освітня школа України за роки незалежності (1991–2001)» (2002), «Формування активної життєвої позиції молодого громадянина України» (2002), «Бібліотека навчального закладу в контексті інформатизації суспільства» (2003), «Професійна освіта України за роки незалежності» (2004), «Сучасні технології в освіті» (Ч. 1–2, 2005–2007), «Розвиток професійної орієнтації в Україні» (2009), «Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку» (Вип. 2, 2010), «Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 2007–2011 рр.» (Вип. 2, 2012) та ін. Незамінним для педагогів у їхній виховній, просвітницькій діяльності є рекомендаційний посібник «Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки на рік». Найбільш вагомим серед цих видань є науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 2007–2011 рр.» (вип. 2), що готується системно. Хронологічно та тематично він продовжує покажчик із такою ж назвою, випущений у 2008 р. Поглиблена й деталізована структура видання сприяє комплексному відображенню бібліографії з різних аспектів вищої освіти, що вийшла у світ в Україні впродовж 1991–2011 рр. До другого випуску посібника ввійшли нові підрозділи, зокрема «Запровадження компетентнісного підходу», «Мобільність студентів та викладачів» та інші, які відображають нові аспекти модернізації вищої школи України, що сприяло актуалізації цих досліджень.

Із метою науково-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної педагогічної науки, теорії та практики освіти, поширення передового досвіду в діяльності навчальних закладів держави, підвищення професійного рівня педагогічних і науково-педагогічних кадрів та компетентності учнівської й студентської молоді ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського з 2001 р. уперше в Україні започаткувала підготовку інформаційних видань про життя та діяльність видатних педагогів світу, відомих учених педагогічної науки України в трьох серіях: «Видатні педагоги світу», «Академіки НАПН України» та «Ювіляри НАПН України». Також уперше в Україні бібліотекою створено серію «Майстри бібліотечної справи України», в якій розкривається творчий шлях і здобутки вітчизняних бібліотекознавців [5].

Із нагоди 10-річчя НАПН України ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського започатковано серію біобібліографічних посібників «Академіки НАПН України», у межах якої впродовж 2002–2014 рр. вийшло друком 21 видання. Ці покажчики об'єднані спільним задумом, тематикою, цільовим і читацьким призначенням. Серія відображає весь комплекс наукових досліджень академіків НАПН України, літературу про їхнє життя й діяльність, внесок у розвиток вітчизняної та світової науки.

Важливим внеском у бібліографічне забезпечення педагогічної науки є біобібліографічні видання з серії «Ювіляри НАПН України», яку започатковано 2001 р. Нині вона нараховує 32 випуски. Упродовж 2011–2013 рр. у цій серії вийшли покажчики «Духовний світ Василини Миколаївни Хайруліної»,

який присвячено творчому доробку й науково-педагогічній діяльності В.М. Хайруліної, директору єдиного в Україні Українського колежу імені В.О. Сухомлинського, кандидату педагогічних наук, члену-кореспонденту НАПН України, відміннику народної освіти, заслуженому працівнику освіти України, та «Павла Іванівна Рогова — вчений-бібліотекознавець, педагог, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського».

Основна мета серії «Майстри бібліотечної справи України», започаткованої ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського — відображення внеску визначних бібліотечних фахівців у розвиток національного бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства; сприяння здійсненню фундаментальних і прикладних досліджень із питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства. Перше видання, що відкриває серію «Майстри бібліотечної справи України», присвячено директору ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського — кандидату історичних наук, старшому науковому співробітнику, доценту НПУ ім. М.П. Драгоманова, заслуженому працівнику культури України П.І. Роговій. У біобібліографічному покажчику представлено науковий доробок ученої, а також літературу про її наукову, практичну, педагогічну й громадську діяльність. Посібник складається з чотирьох розділів, матеріали котрих розкривають постать Павли Іванівни як багатогранну особистість: науковця, бібліотекознавця, бібліографа, педагога, талановитого організатора та керівника, яка 40 років свого життя віддала бібліотечній справі України, зокрема розвитку педагогічних бібліотек України як спеціальних, дослідженню їхньої історії, актуалізації діяльності, розбудові після 20-ти років складування спеціальної педагогічної книгозбірні Київського будинку вчителя, створенню вперше в Україні двох бібліотек: Центральної освітянської бібліотеки МОН України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського НАПН України. Додатком до покажчика є фотолітопис професійної й громадської діяльності П.І. Рогової, що доповнює життєву палітру цієї неординарної особистості та розкриває багатогранність її таланту. Другий випуск серії представляє науковий доробок Таїсії Іванівни Ківшар, українського історика бібліотечної справи, книгознавця, бібліотекознавця, бібліографа, педагога, старшого наукового співробітника Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, доктора історичних наук, професора, Заслуженого працівника культури України. Третій випуск серії «Майстри бібліотечної справи України» присвячено життю та науково-педагогічній діяльності Лінії Павлівни Одинокі, українського бібліотекознавця, педагога, кандидата педагогічних наук, доцента, одного з фундаторів і ветеранів Київського державного інституту культури (нині — Київський національний університет культури і мистецтв) й Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, організатора системи науково-технічної інформації в архівних установах України.

Біобібліографічні покажчики висвітлюють педагогічну спадщину та творче використання ідей педагогів України й зарубіжжя, які жили та

творили в період від найдавніших часів до сьогодення. Основні завдання цих серій: популяризація наукового, науково-педагогічного, публіцистичного й літературного доробку педагогів; кумуляція біографічних і бібліографічних відомостей про їхні життя та діяльність; сприяння здійсненню галузевих біо-бібліографічних досліджень із питань розвитку педагогіки й психології; підвищення професійної майстерності педагогічних і бібліотечних працівників.

У межах серії «Видатні педагоги світу» уже підготовлено та видано десять біобібліографічних видань, присвячених життю й діяльності В.О. Сухомлинського (2001, 2008, 2014), Я. Корчака (2003), А.С. Макаренка (2008), К.Д. Ушинського (2010), С.Ф. Русової (2010), М.І. Пирогова (2011), С.Х. Чавдарова (2012), Я.Ф. Чепіги (Зеленкевича) (2013). Показчики цієї серії сприяють переосмисленню та об'єктивному висвітленню історико-педагогічного процесу, дають змогу скласти уявлення про розвиток фундаментальних і прикладних досліджень із питань педагогіки, психології, представляють всесвітньо відомі наукові школи, уможливають проведення досліджень із історії педагогічної науки, освіти та практики.

Дев'ятий випуск біобібліографічного показчика з серії «Видатні педагоги світу» присвячено науково-педагогічній і громадській діяльності Якова Феофановича Чепіги (Зеленкевича) (1875–1938), українського вченого, педагога, психолога, громадського діяча, фундатора української національної школи, талановитого методиста, автора більш як 150 наукових праць. Я.Ф. Чепіга — один із тих видатних педагогів України, чиї імена тепер повертаються із забуття, заслужено посідаючи належне місце у вітчизняній науці. У виданні відображено бібліографію праць Я.Ф. Чепіги (Зеленкевича), а також досліджень, присвячених його життю й діяльності, що вийшли на традиційних та електронних носіях упродовж 1909–2013 рр.

Електронні версії біобібліографічних показчиків серії «Видатні педагоги світу» розміщено також на веб-порталі ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського на сторінках інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (http://www.dnpb.gov.ua/scientific_information_work/suhomlynskiy/), де створюється комплекс матеріалів — повнотекстових, бібліографічних, іконографічних тощо — про визначних і незаслужено забутих у радянський час вітчизняних і зарубіжних педагогів. За період 2008–2014 рр. в інформаційно-бібліографічному ресурсі представлено 42 персоналії, присвячених, зокрема, В.О. Сухомлинському, Х.Д. Алчевській, С.А. Ананьїну, О.М. Астрябу, Г.Г. Ващенку, Б.Д. Грінченку, М.П. Драгоманову, В.Ф. Дурдуківському, О.А. Захаренку, В.Н. Каразіну, К.Д. Ушинському, Я.Ф. Чепізі (Зеленкевичу) та ін. [2]. Аналіз відвідувань веб-порталу бібліотеки показав, що найбільший попит у користувачів мають: «Видатні педагоги України і світу» (4846 звернень у 2012 р.), «Педагоги-новатори України» (1885 звернень), «Бібліографічна продукція мережі освітянських бібліотек МОН та НАПН України» (1818 звернень).

Структура інформаційно-бібліографічного ресурсу про вчених така: біографія, бібліографія праць науковця, список публікацій про нього, повні тексти найбільш значущих його творів, а також матеріали, що висвітлюють втілення ідей видатних дослідників у навчально-виховний процес закладів освіти, відомості про їх вшанування в незалежній Україні та у світі, фотодокументи тощо. Подібну структуру мають електронний інформаційно-аналітичний ресурс «Педагоги-новатори України», який створено з метою висвітлення здобутків сучасних українських педагогів і формування інформаційного банку ефективних науково-педагогічних рішень щодо реформування й модернізації сучасної освіти, та інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу», котрий уперше в Україні засновано для поширення досягнень бібліотечної науки й практики, популяризації праць відомих діячів бібліотечної справи, розкриття їхнього життя, діяльності, творчої спадщини та втілення їхніх ідей у практику. Нині в ресурсі «Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу» розміщено матеріали про 13 осіб: Л.У. Биковського, М.П. Гуменюка, М.Ф. Комарова, Ф.І. Каратигіна, І.І. Калиновича та ін. Ресурси розташовано в розділі «Науково-інформаційна діяльність», вони постійно поповнюються. Важливою складовою частиною всіх цих ресурсів є бібліографічна інформація про праці педагогів та публікації про їхній життєвий і творчий шлях.

Серед рекомендаційних бібліографічних посібників, які готує ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, важливе місце займає «Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки на .... рік», котрий започатковано 2002 р. Це щорічне видання, мета якого — допомогти педагогічним і науково-педагогічним кадрам, студентам, бібліотекарям освітянських книгозбірень у плануванні роботи, надати компетентну інформацію про ту чи іншу подію або особу. У Календарях подається хронологічний перелік визначних дат вітчизняної й світової історії освіти, педагогіки, психології, філософії; ювілейні дати народження видатних письменників, дослідників із різних галузей науки; основні міжнародні, державні та церковні свята. До нього входять також ювілейні дати сучасних учених-педагогів НАПН України (це окремий підрозділ) і вчителів-новаторів.

Водночас бібліографічна продукція ДНПБ України представлена в Науково-педагогічній електронній бібліотеці України (далі — НПЕБ), доступ до якої здійснюється на єдиній платформі САБ ІРБІС64. Акцентуючи увагу на впровадженні нових інформаційних технологій, слід підкреслити важливість створення електронної бібліотеки як системи, що реалізує уніфікований підхід до накопичення, збереження та організації різноманітної інформації й надання доступу до неї. НПЕБ — спеціалізована книгозбірня загального користування. У ній акумульовано інформаційні ресурси, що містять інформацію з питань освіти, педагогіки та психології й суміжних галузей наук, і надано інтерактивний доступ до зазначених джерел інформації користувачам

різних категорій [1, с. 16]. Ресурс НПЕБ організовано у вигляді колекцій і рубрик, що дає змогу користувачеві переходити від колекцій до рубрик та конкретних видань. У структурі фонду НПЕБ є відповідний розділ «Вторинна продукція ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського».

Як зазначає у своєму дослідженні Т.В. Добко, «Виявлення бібліографічних показників, тематичних списків літератури ускладнене через їх розпорошеність на сайтах окремих бібліотек, тому логічним є створення веб-метабібліографії, яка б орієнтувала у бібліографічних ресурсах» [3, с. 256]. ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського вже розпочала кумуляцію відомостей про бібліографічні посібники власні та освітянських книгозбірень, створивши відповідні сторінки на своєму веб-порталі: «Бібліографічна продукція ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського», «Бібліографічна продукція мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України». Детальний аналіз надходжень вторинної продукції від мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України за 2012 р., 2013 р. і попередні роки до фонду ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського дав підстави для висновку, що не всі провідні освітянські книгозбірні України надсилають бібліографічні показники. Так, згідно зі «Зведеним планом науково-інформаційної й видавничої діяльності освітянських бібліотек України та основних заходів бібліотек, спрямованих на підвищення професійної майстерності бібліотечних працівників освітянської галузі України...», який щорічно готується фахівцями ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, 2012 р. бібліотеками мережі було заплановано підготувати 171 бібліографічний посібник з актуальних психолого-педагогічних питань, із них 63 планувалося видати типографським способом, 108 — в електронній і принтерній формі. Натомість до ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського станом на 01.10.2014 р. надійшло лише 20 показників у традиційній формі (44 видання в 2011 р.), електронних і принтерних — жодного примірника. Свою друковану продукцію надіслали такі книгозбірні: ЛОНПБ (4 назви), МНПБ (1 назва), бібліотеки ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілів (15 назв). Здійснений ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського аналіз сайтів мережі освітянських книгозбірень засвідчив, що власна бібліографічна продукція в повному тексті представлена лише на сайтах/сторінках 18 бібліотек ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілів [6, с. 81]. У зв'язку з цим постає завдання активізувати роботу щодо надання доступу до бібліографічних ресурсів освітянських книгозбірень.

З метою надання доступу до вищезазначених ресурсів у ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського та в бібліотеках мережі вводяться онлайн послуги, зокрема такі:

- електронна доставка документів;
- замовлення документів через електронний каталог на бронеполіцію;
- віртуальна бібліографічна довідка;

— служба «Запитай бібліотекаря» (чат, скайп [Skype], електронна пошта, телефон);

— навігатор в інтернет.

Нині бібліотеки активно послуговуються можливостями Інтернету під час інформаційного забезпечення користувачів, що дає їм змогу значно доповнити свої інформаційні ресурси. Саме вебліографія, яка впорядковує й організовує ресурси Інтернет, покликана суттєво допомогти в пошуку необхідних відомостей у світовій мережі користувачам відповідно до їхніх потреб. Кожна книгозбірня намагається створити перелік авторитетних сайтів, що містять корисні ресурси. 2007 р. Навігатор в Інтернет із питань педагогіки й освіти, розміщений на веб-порталі ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, містив 375 посилань, які регулярно оновлювалися та доповнювалися. Навігатор — це структурований ресурс відомостей про пошукові системи, сайти бібліотек, освітні сайти в Інтернеті, електронні бібліотеки й електронні видання, офіційні та правові сайти, сайти рефератів, спонсорських і донорських організацій, повнотекстові ресурси іноземними мовами тощо. 2012 р. із метою надання доступу до ІГР було здійснено науково-організаційну роботу щодо оновлення й наповнення новими лінками розділу порталу «Навігатор в Інтернет». Завдяки вдосконаленню Навігатора сформовано оптимальну структуровану систему пошуку, що забезпечує зручність орієнтування користувачів серед освітніх інформаційних систем і сайтів. Також було створено новий підрозділ Навігатора — «Повнотекстові електронні журнали іноземними мовами», де представлено періодичні видання з таких питань: освіти, педагогіки та психології; мовознавства й філології; бібліотекознавства, бібліографознавства.

З метою інформаційного забезпечення віддалених користувачів із 2008 р. почала діяти «Віртуальна бібліографічна довідка ДНПБ України». Її відкрито в рамках спільного проекту «Об'єднана віртуальна довідкова служба», до складу якої входять 17 книгозбірень і котру очолює Національна бібліотека України для дітей. Спостерігається позитивна динаміка щодо надання ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського довідок: якщо 2008 р. фахівцями бібліотеки було виконано 155 довідок, то в наступні роки — 550–580 довідок щорічно. Архів виконаних довідок проекту «Об'єднана віртуальна довідкова служба» станом на 01.01.2015 р. налічував 34002 довідки, з них із питань освіти — 1067. У зазначеному проекті станом на 1.01.2015 р. фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було виконано впродовж 2007–2014 рр. 2758 письмових бібліографічних довідок, що становить 8,1 % від загальної кількості довідок. Цей електронний бібліографічний ресурс ще подекуди опиняється поза увагою як бібліотекарів, так і користувачів, хоча його потенційні можливості в забезпеченні інформаційних потреб досить значні.

Залишається розпорошеною на веб-порталі ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського бібліографічна інформація, що міститься у віртуальних книж-

кових виставках, де, крім неї, подано ще й іконографічну, реферативну інформацію, корисні посилання на інтернет-ресурси тощо.

Висновки. Проведений аналіз електронних бібліографічних ресурсів ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського дав підстави для таких висновків.

Бібліографічна інформація, створювана ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського в традиційному та електронному вигляді, характеризується жанровим різномаяттям, змістовним наповненням, галузевою спрямованістю, гетерогенністю, розпорошеністю за розміщенням на веб-порталі.

Для реалізації принципу рівного й вільного доступу до інформації та розбудови інформаційного простору держави ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського слід удосконалити доступ до своїх електронних ресурсів, електронних каталогів, вторинної продукції через Інтернет. З цією метою в межах НДР «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (далі ІГР) в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В.О. Сухомлинського» розроблено 3 концепції: «Концепцію створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу на базі ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського», «Концепцію науково-педагогічної електронної бібліотеки ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського», «Концепцію веб-порталу ДНПБ України як єдиної точки доступу до галузевих інтегрованих ресурсів». Реалізація зазначених концепцій передбачає активне застосування нових технологій та інтеграцію розрізнених інформаційних ресурсів на єдиній платформі, що можливо за таких умов:

— поширення й поглиблення корпоративної та кооперативної роботи між ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського й провідними освітянськими бібліотеками щодо формування інтегрованих електронних ресурсів різних видів, зокрема зведених баз даних тощо;

— створення спільними зусиллями ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського та книгозбірень мережі єдиного вікна доступу до інтегрованих галузевих інформаційних ресурсів на веб-порталі ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського;

— активізація взаємодії бібліотек мережі щодо обміну бібліографічною продукцією в електронній і традиційній формах.

Перспективними напрямками бібліографічної діяльності ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського є співпраця освітянських бібліотек у плануванні бібліографічної продукції; поглиблення координації в питаннях її створення; налагодження взаємодії освітянських книгозбірень щодо обміну бібліографічними виданнями в електронній і традиційній формах.

Тому наступним кроком в інтеграції власних бібліографічних ресурсів є відмова від представлення освітянській спільноті бібліографічних посібників у вигляді списків, що містять перелік таких видань, створення окремої спеціальної БД, яка буде відображати традиційні та електронні бібліографічні ресурси як власної генерації, так і книгозбірень-партнерів. Практичне втілення зазначеного сприятиме інноваційному розвитку освіти в Україні, науково-

інформаційному забезпеченню фахових потреб користувачів із питань педагогіки, психології й освіти.

---

1. *Вараксіна Н.В.* Концепція науково-педагогічної електронної бібліотеки Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / Н.В. Вараксіна ; [наук. ред. Рогова П. І.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. — К. : [б. в.], 2013. — 63 с.

2. Видатні педагоги України та світу [Електронний ресурс] : ресурс містить біографії, бібліографію публікацій, повні тексти статей видатних педагогів, відомості про товариства, асоціації та заклади, які носять ім'я педагогів, фотогалереї тощо / автор ідеї, наук. кер. й наук. ред. П.І. Рогова. — Електрон. текстові дані. Режим доступу: http://www.library.edu-ua.net/scientific_information_work/suhomlynskiy. — Назва з екрана.

3. *Добко Т.В.* Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. — перше десятиліття XXI ст.) / Тетяна Добко ; відп. ред. О.С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. — К., 2013. — 376 с.

4. *Коваленко С.Г.* Зведена база даних дисертацій з питань освіти, педагогіки і психології — складова інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу / С.Г. Коваленко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В.О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. — К., 2014. — Вип. 4 : Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: стан, перспективи створення та забезпечення доступу. — С. 218—229.

5. *Пономаренко Л.О.* Теоретичні та науково-практичні засади створення системи науково-бібліографічних документів із психолого-педагогічних питань у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В.О. Сухомлинського / Л.О. Пономаренко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В.О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. — К., 2008. — Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. — С. 160—172.

6. Провідні освітянські бібліотеки України в дзеркалі статистики : зб. аналіт. і стат. даних за 2012 р. / НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського ; [уклад.: Л. О. Біла, А.В. Копилова ; наук. ред.: П.І. Рогова, І.І. Хемчян]. — К., 2013. — 102 с.

7. *Рогова П. І.* Формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з психолого-педагогічних питань освіти: сучасний стан, шляхи розвитку / П.І. Рогова // Бібл. вісн. — 2011. — № 4. — С. 58—61.